

Bruselis, 2024 05 22
COM(2024) 206 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Europos sveikatos sąjunga. Bendri veiksmai dėl žmonių sveikatos

Europos sveikatos sąjunga. Bendri veiksmai dėl žmonių sveikatos

1. Įvadas

Beveik prieš penkerius metus U. Von der Leyen vadovaujama Komisija savo kadenciją pradėjo plataus užmojo planais dėl ES veiksmų sveikatos srityje. Ji įsipareigojo padėti valstybėms narėms nuolat gerinti savo sveikatos priežiūros sistemų kokybę ir tvarumą¹, spręsti tokius pagrindinius visuomenės uždavinius, kaip vėžio prevencija ir priežiūra, užtikrinti tvarų įperkamų vaistų tiekimą Europoje ir kuo labiau padidinti skaitmeninės sveikatos potencialą. Šios iniciatyvos tapo pagrindiniais vizijos, kurią šiandien vadiname Europos sveikatos sąjunga, ramsčiais.

Praėjus mažiau nei mėnesiui nuo kadencijos pradžios, prasidėjo COVID-19 pandemija, nusinešusi milijonus gyvybių ir padariusi precedento neturinčią žalą sveikatai ir socialinei bei ekonominei padėčiai. Pandemija užklupo pasaulį netikėtai, atskleidė strateginę priklausomybę ir išryškino pasirengimo spragas. Po pirmųjų iššūkių ES ėmėsi konkrečių ir ryžtingų veiksmų, parodydama solidarumo galią kovojant su precedento neturinčia grėsme sveikatai, atkuriant ekonominį ir socialinį gyvenimą bei atkreipiant dėmesį į tai, kad reikia labiau struktūrinių ir platesnio užmojo sprendimų.

2020 m. birželio mėn. pristatyta ES vakcinų strategija², padėjusi ES tiekti vakcinas, išgelbėjusias mažiausiai 1,4 mln. gyvybių Europoje³, buvo Europos sėkmės pavyzdys. Pramonės plėtros tempas buvo beprecedentis – nuo kūrimo, vertinimo, leidimo suteikimo, gamybos iki tiekimo; vakcinos tapo prieinamos visiems gyventojams tuo pačiu metu ir tomis pačiomis sąlygomis, nepriklausomai nuo to, kurioje ES vietoje jie gyvena. Europiečiams ir šalims partnerėms buvo skirta 4,6 mlrd. dozių. Per pandemijos piką nuo COVID-19 bent jau pirmąją vakcinos dozę buvo paskiepyta daugiau kaip 80 proc. suaugusių ES gyventojų – tai buvo istorinis visos Europos siekis apsaugoti savo piliečius. Vėliau sukurtas ES skaitmeninis COVID pažymėjimas padėjo iš naujo atverti Europos visuomenę, atkurti verslą ir sudaryti sąlygas žmonėms vėl saugiai keliauti – taip ES priartėjo prie įprasto gyvenimo.

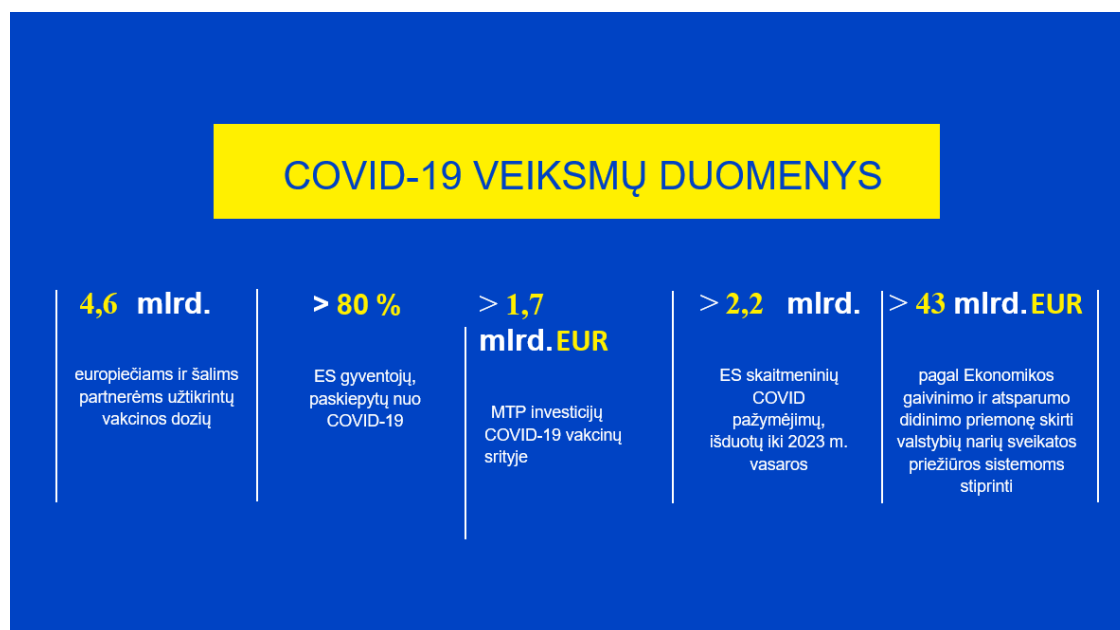
Europos bendradarbiavimas ir solidarumas gerokai peržengė mūsų sienas – kai vakcinų prieinamumas buvo itin svarbus klausimas, ES ir valstybės narės tapo didžiausiomis pasaulyje vakcinų tiekėjomis. Daugiau kaip 530 mln. dozių buvo padovanota mažas ir vidutines pajamas gaunančioms šalims. Sąjunga taip pat užtikrino, kad į šalis partneres būtų pristatyta daugiau kaip 190 mln. medicininių ir asmeninių apsaugos priemonių, pavyzdžiui, kaukių ar pirštinių. Šių laimėjimų nebūtų buvę įmanoma pasiekti be glaudaus Europos Parlamento, valstybių narių, Komisijos, Europos išorės veiksmų tarnybos, ES agentūrų ir tarptautinių subjektų bendradarbiavimo. ES pagrindinis vaidmuo tarptautinėje arenoje suteikė galimybę pasiskiepyti visiems gyventojams, įskaitant pažeidžiamiausius gyventojus, gyvenančius humanitarinėje, nestabilioje ar konfliktų paveiktoje aplinkoje. ES skaitmeninis COVID pažymėjimas tapo pasauliniu judumo tarptautiniu lygmeniu standartu ir padėjo

¹ [mission-letter-stella-kyriakides_en.pdf \(europa.eu\)](#).

² [ES vakcinų strategija \(europa.eu\)](#).

³ https://www.who.int/europe/news/item/16-01-2024-covid-19-vaccinations-have-saved-more-than-1.4-million-lives-in-the-who-european-region--a-new-study-finds_

atnaujinti ekonominę veiklą pasauliniu lygmeniu.

Europos ryžtas ir koordinuotas požiūris leido kuo greičiau ir veiksmingiau suvaldyti COVID-19 pandemiją. Vis dėlto ši sukrečianti patirtis suteikė skaudžių, tačiau svarbių pamokų. Ji atskleidė Europos sveikatos priežiūros sistemų silpnąsias vietas ir parodė, kad reikia tvirtesnės bendros sveikatos koncepcijos, grindžiamos glaudžiomis, viena vertus, žmonių, gyvūnų ir augalų sveikatos ir, kita vertus, aplinkos sąsajomis. Ji taip pat išryškino sąsajas tarp sveikatos ir Sąjungos ekonominio atsparumo bei atvirojo strateginio savarankiškumo. Be to, buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad reikia didesnės ES lyderystės visuotinės sveikatos srityje, pripažįstant sveikatos, kaip geopolitinio veiksnio, svarbą.

Bene svarbiausia tai, kad pandemija parodė, jog visuomenės sveikatos klausimai yra itin svarbūs politinėje darbotvarkėje, ir atskleidė, kokiais labai konkrečiais būdais Sąjunga gali papildyti nacionalinę politiką ir suteikti jai pridėtinės vertės gerinant piliečių kasdienį gyvenimą ir didinant jų gerovę. Šis požiūris atitinka aiškius piliečių lūkesčius, susijusius su jų sveikatos apsauga ir sveikatinimu. Iš naujausių „Eurobarometro“ ir viešosios nuomonės apklausų^{4, 5} matyti, kad sveikata yra vienas svarbiausių Europos piliečių prioritetų. Europos sveikatos sąjunga buvo sukurta siekiant patenkinti jų lūkesčius.

Investicijos į sveikatą visada duoda rezultatų. Pandemija parodė, kad visuomenės sveikata yra būtina visuomenės ir ekonomikos funkcionavimo sąlyga. Sveikatos krizė visų pirma nusineša žmonių gyvybes, gali sutrikdyti laisvą žmonių ir prekių judėjimą, kurį ES yra įsipareigojusi saugoti, sustabdyti ekonomikos augimą ir sutrikdyti esmines socialines funkcijas – nuo švietimo, sveikatos priežiūros paslaugų iki mūsų demokratijos veikimo.

Pastaruosius penkerius metus lydėjo ne tik COVID-19 pandemija, bet ir dideli geopolitiniai iššūkiai,

⁴ EP 2021 m. rudens tyrimas „Demokratijos gynimas | Piliečių įgalinimas“. 2022 m. vasario mėn. „Eurobarometro“ apklausa (europa.eu).

⁵ Viešojo nuomonės ES koronaviruso krizės metu 2 (europa.eu).

visų pirma nepateisinamas Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą, Artimųjų Rytų krizė ir didėjantis klimato kaitos ir skaitmeninės transformacijos poveikis, kurie darė ir tebedaro didelį poveikį ES piliečių sveikatai ir kitiems aspektams.

Europos sveikatos sąjunga yra mūsų atsakas į šią sparčiai besikeičiančią pasaulinę situaciją. Ji grindžiama principais, kad vienodos galimybės naudotis paslaugomis yra viena iš pagrindinių žmogaus teisių ir kad sveikatos politika nebegali būti tokia, kokia buvo iki pandemijos, – bendri veiksmai Europos lygmeniu yra labai svarbūs Europos visuomenės gerovei, mūsų strateginiam savarankiškumui ir geopolitiniam stabilumui.

Vadovaudamosi šiuo naujuoju požiūriu, kai būtina imtis bendrų Europos veiksmų, valstybės narės rengiasi, vykdo prevenciją ir saugo savo piliečius veikdamos kartu. Jis grindžiamas pagrindiniais ramsčiais:

- nauja sveikatos krizių sistema: tai veiksmingos taisyklės, skirtos kovoti su grėsmėmis sveikatai, ir nauja Pasirengimo ekstremaliosioms sveikatos situacijoms ir reagavimo į jas institucija, suteikianti galimybę ES ir valstybėms narėms kartu geriau pasirengti kylančioms krizėms ir į jas reaguoti;
- medicinos reikmenų tiekimo saugumu: tai visiems įperkamas, prieinamas ir novatoriškas gydymas ir vaistai;
- šiuolaikiška ir novatoriška sveikatos politika: tai geresnė mūsų piliečių sveikatos apsauga ir naujų technologijų teikiamų galimybių panaudojimas.

Labai svarbu tai, kad šis požiūris buvo grindžiamas plačiausio užmojo ES sveikatos finansavimo programa istorijoje – programa „ES – sveikatos labui“.

Visi Europos sveikatos sąjungos veiksmai buvo parengti ir įgyvendinti taip, kad piliečiai taptų saugesni ir sveikesni. Šiais veiksmais Europos Sąjunga ėmėsi novatoriškų priemonių, kad apsaugotų sveikatą ir skatintų sveikatingumą bei stiprintų sveikatos priežiūros sistemas visoje Europoje.

2. ES piliečių sveikatos saugumo stiprinimas

2.1 Kova su didelėmis tarpvalstybinio pobūdžio grėsmėmis sveikatai

Šiuolaikiniame pasaulyje, kuris tampa vis mobilesnis ir vis labiau susietas, ES piliečiai tikisi, kad jų vyriausybės apsaugos juos nuo grėsmių sveikatai, kurios gali lengvai peržengti valstybių sienas. Pastarųjų penkerių metų patirtis labai aiškiai parodė, kad valstybės narės į sveikatos krizes turi reaguoti kartu ir koordinuotai.

Naujosios ES taisyklės **dėl didelių tarpvalstybinio pobūdžio grėsmių sveikatai** atitinka šį poreikį ir yra ES sveikatos saugumo sistemos pagrindas. Šios nuo 2022 m. gruodžio mėn. galiojančios griežtesnės taisyklės leidžia ES numatyti dideles grėsmes sveikatai – ne tik infekcines ligas, bet ir riziką aplinkai, klimatui ar cheminę riziką, – joms pasirengti ir į jas reaguoti. Pavyzdžiui, dabar Komisija su Sveikatos saugumo komitetu (SSK) gali skubiai priimti gaires dėl reagavimo priemonių, skirtų reaguoti į kylančias grėsmes, arba Sąjungos lygmeniu paskelbti ekstremaliąją visuomenės sveikatos situaciją, dėl kurios būtų sustiprintas koordinavimas ir galėtų būti aktyvuotas neatidėliotinas medicininių

atsako priemonių finansavimas. Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis ir atitinkamomis Sąjungos agentūromis, taip pat rengia išsamų Sąjungos prevencijos, pasirengimo ir reagavimo planą.

Šiandien ES gali geriau padėti valstybėms narėms ir šalims partnerėms pasirengti sukrėtimams sveikatos srityje ir reaguoti į krizę. Sustiprintas ES SSK užtikrina geresnį valstybių narių bendradarbiavimą ir koordinavimą. SSK atliko svarbų vaidmenį Komisijai koordinuojant ES atsaką į COVID-19 pandemiją, taip pat 2022 m., kai kilo beždžionių raupų ir Ebolos viruso protrūkiai. Šiandien jis aktyviai kovoja su paukščių gripu tarp gyvūnų ir žmonių⁶ ir kitomis galimomis grėsmėmis. Kai ekstremalioji situacija viršija Europos šalies ar kitos šalies reagavimo pajėgumus, ta šalis gali prašyti pagalbos per Sąjungos civilinės saugos mechanizmą (SCSM), kuris gali apimti ir skubią medicinos pagalbą.

Priežiūrai tenka labai svarbus vaidmuo sveikatos apsaugos srityje, o galimybė dalytis duomenimis reiškia, kad ES gali geriau stebėti užkrečiamųjų ligų tendencijas, nustatyti protrūkius ir įvertinti visuomenės sveikatos priemonių veiksmingumą. Komisija padeda valstybėms narėms stiprinti savo nacionalines priežiūros sistemas, įskaitant nuotekų stebėjimą, ir sujungia ES ankstyvojo įspėjimo ir reagavimo sistemą (AIRS) su kitomis ES perspėjimo sistemomis.

Mokslas padėjo pasauliui išbristi iš pandemijos, o mokslinis bendradarbiavimas taip pat yra patikimiausias kelias į saugesnę ir sveikesnę ateitį. Pagal ES bendrąsias mokslinių tyrimų ir inovacijų programas, kurios yra vienos didžiausių MTPI finansavimo programų pasaulyje, buvo remiami įvairių sričių projektai, įskaitant ilgalaikius iRNR tyrimus, kurie padėjo sukurti COVID-19 vakcinas. Reaguodama į pandemiją, Komisija įsipareigojo skirti 1 mlrd. EUR koronaviruso moksliniams tyrimams, įskaitant didelio masto klinikinių tyrimų ES vykdymą. Europos investicijų bankas, skyręs 100 mln. EUR finansinę paramą, padėjo Europos bendrovei „BioNTech“ panaudoti iRNR technologiją potencialiai COVID-19 vakcinai kurti. Komisija sukūrė pasaulinio lygio visuomenės sveikatos laboratorijų tinklą (DURABLE) ir 2024 m. kovo mėn. paskyrė pirmąsias šešias⁷ ES etalonines visuomenės sveikatos laboratorijas, taip padėdama didinti laboratorijų pajėgumus visoje ES ir skatinti gerąją praktiką. Be to, ES ir valstybės narės susitarė racionalizuoti ir sustiprinti mokslinių tyrimų pastangas, pasitelkdamos Europos pasirengimo pandemijoms partnerystę.

COVID-19 pandemija išryškino gyvybiškai svarbų patikimų gamybos pajėgumų ir atsparių tiekimo grandinių poreikį, atskleisdama didelį pažeidžiamumą, kuris daro poveikį visuotinei sveikatai ir ekonominiam stabilumui. Reaguodama į tai, Europos Komisija įsteigė COVID-19 vakcinų pramonės masto didinimo darbo grupę⁸. Ši darbo grupė glaudžiai bendradarbiavo su pramonės suinteresuotaisiais subjektais, siekdama sumažinti vakcinų gamybos kliūtis, veiksmingai nustatyti tiekimo grandines ir užtikrinti ilgalaikius gamybos pajėgumus Europoje, taip skatindama imtis ne tik su COVID-19 vakcinomis, bet ir kitais ypatingos svarbos vaistais susijusių priemonių.

Pastarieji penkeri metai ir pandemijos valdymo patirtis parodė, kad šios iniciatyvos turi lemiamą

⁶ [Sveikatos saugumo komiteto nuomonė dėl zoonozinio paukščių gripo. Europos Komisija \(europa.eu\).](#)

⁷ Bakterijų atsparumas antimikrobinėms medžiagoms (AAM); pernešėjų platinami virusiniai patogenai; nauji, graužikų platinami ir zoonoziniai virusiniai patogenai; didelės rizikos, nauji ir zoonoziniai bakteriniai patogenai; *Legionella* bakterijos; difterija ir kokliušas.

⁸ https://single-market-economy.ec.europa.eu/coronavirus-response/task-force-industrial-scale-covid-19-vaccines_en?prefLang=lt&etrans=lt

reikšmę saugant piliečių, ypač didžiausią poveikį patiriančių ir pažeidžiamiausių asmenų, pavyzdžiui, vaikų, vyresnio amžiaus žmonių ir asmenų su negalia, sveikatą ir įveikiant precedento neturinčią sveikatos krizę.

2.2 Pasirengimo ekstremalioms sveikatai situacijoms ir reagavimo į jas institucijos (HERA) sukūrimas

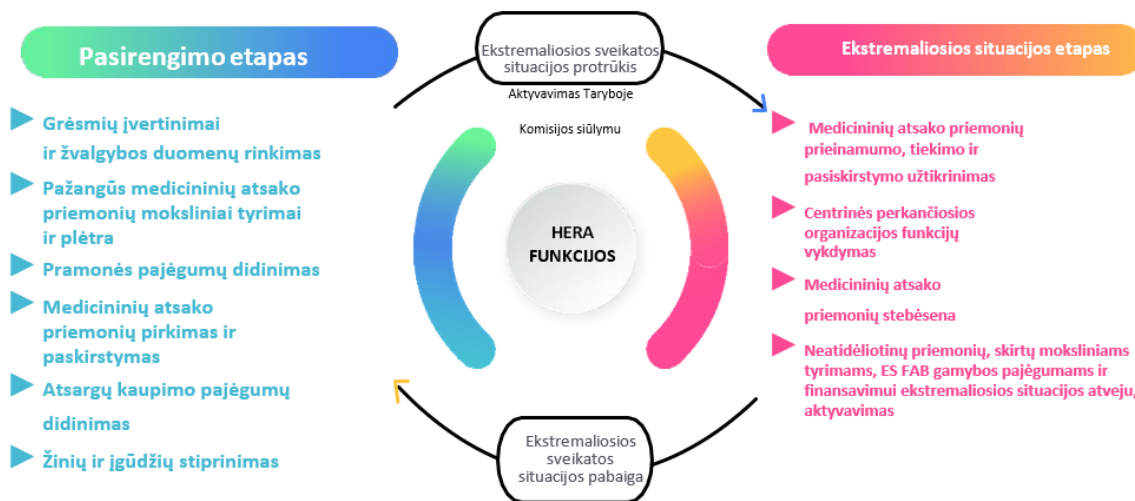
COVID-19 pandemija atskleidė didelę medicininių atsako priemonių, įskaitant diagnostikos priemones, vakciną, terapinius vaistus ir asmenines apsaugos priemones, svarbą ekstremaliųjų sveikatos situacijų metu. Ji taip pat parodė, kad ES ir valstybių narių finansavimas buvo labai reikalingas užtikrinant prieigą prie informacinės RNR technologijų, skirtų COVID-19 vakcinoms. ES parama buvo itin svarbi kuriant gyvybes gelbstinčias vakciną per rekordiškai trumpą laiką.

2021 m. Komisija įsteigė Pasirengimo ekstremalioms sveikatai situacijoms ir reagavimo į jas instituciją (HERA). HERA sukurta glaudžiai bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis, pramonės atstovais ir pilietine visuomene, siekiant stiprinti ypatingos svarbos medicininių atsako priemonių kūrimą, gamybą, viešuosius pirkimus ir teisingą paskirstymą, kad būtų galima apsaugoti europiečius ekstremaliosios visuomenės sveikatos situacijos atveju. Kilus sveikatos krizei, bendri viešieji pirkimai gali būti labai svarbi priemonė, padedanti panaudoti valstybių narių perkamąją galią ir užtikrinti, kad visiems piliečiams, kad ir kur jie gyventų, būtų tiekiami tie patys produktai. Pavyzdžiui, HERA įsigijo vakcinų praėjus dviem savaitėms po pirmųjų 2022 m. beždžionių raupų protrūkio požymių ES⁹. HERA taip pat užtikrina prieigą prie pandeminių ir ikipandeminių vakcinų, kad apsaugotų europiečius nuo paukščių gripo.

HERA vadovauja pramonės, mokslinių tyrimų ir inovacijų pastangoms sukurti naujos kartos priemones, skirtas kovoti su didelėmis tarpvalstybinio pobūdžio grėsmėmis sveikatai. Kad būtų užtikrintas kuo didesnis lankstumas, HERA dirba dviem režimais: vienu daugiausia dėmesio skiriama pasirengimui, o kitas aktyvuojamas tik ekstremaliųjų situacijų metu. Paskelbus ekstremaliąją visuomenės sveikatos situaciją, Taryba gali aktyvuoti ES ekstremaliosios situacijos priemonių sistemą, skirtą kilus krizei svarbių medicininių atsako priemonių tiekimui užtikrinti¹⁰. Sveikatos krizių valdyba kartu su HERA valdybos vykdomu darbu užtikrina suderintus valstybių narių veiksmus sprendžiant klausimus, susijusius su medicininių atsako priemonių kūrimu, gamyba, viešaisiais pirkimais ir paskirstymu krizės ir pasirengimo jai laikotarpiu. Ekstremaliųjų visuomenės sveikatos situacijų atveju Sveikatos krizių valdyba ir Sveikatos saugumo komitetas glaudžiai koordinuoja savo veiklą.

⁹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_22_4363

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0577>

Siekdama sustiprinti pasirengimą sveikatos srityje, HERA sukūrė pasaulinę nuotekų stebėjimo sistemą¹¹, kuri gali tapti tarptautine epideminių grėsmių ir protrūkių ankstyvo aptikimo ir stebėjimo tikroju laiku sistema. Nustatydama grėsmes ir vertindama, kaip geriausiai jas pašalinti naudojant medicininės atsako priemones, HERA rengia platų iniciatyvų rinkinį, kuris leistų ES greitai reaguoti į ligą X¹². Komisija ir Europos investicijų bankas taip pat sukūrė programą „HERA Invest“ – programą „InvestEU“ 100 mln. EUR papildančią priemonę, skirtą pagal programą „ES – sveikatos labui“ finansuojamiems moksliniams tyrimams ir plėtrai, susijusiems su aktualiausiomis tarpvalstybinio pobūdžio grėsmėmis sveikatai, remti.

Šiais veiksmais HERA užtikrina, kad krizės metu ES turėtų pajėgumų greitai ir reikiamu mastu gaminti atsakomąsias priemones. Gali būti sutelktas neatidėliotinas mokslinių tyrimų finansavimas ir aktyvuoti ES klinikinių tyrimų tinklai, kad būtų galima laiku ir patikimai generuoti duomenis. Krizės metu ES FAB – Pakankamo vakcinų ir vaistų kiekio gamybos pajėgumų visoje ES tinklas – galėtų pagaminti 325 mln. vakcinos dozių per metus. Be to, Komisija 1,65 mlrd. EUR investicijomis sukūrė strategines medicininiai atsako priemonių atsargas ir rengia reagavimo į chemines, biologines, radiologines, branduolinių (ChBRB) grėsmes įrangą pagal SCSM („rescEU“), kad padidintų parengtį ir užtikrintų saugumą tuo atveju, jei valstybių narių atsargos būtų nepakankamos.

2.3 Didesni ECDC ir EMA įgaliojimai

Ilgijus pandemijos patirties, **Europos vaistų agentūros (EMA)** įgaliojimai buvo išplėsti, siekiant pasirengti ekstremaliosioms visuomenės sveikatos situacijoms ir didelio masto nelaimėms, užkirsti joms kelią, jas koordinuoti ir valdyti jų poveikį vaistams ir medicinos priemonėms. Pagal išplėstus įgaliojimus EMA taip pat sudarys palankesnes sąlygas koordinuotam ES lygmens reagavimui į ekstremaliosias visuomenės sveikatos situacijas, teikdama mokslines konsultacijas ir peržiūrėdama turimus mokslinius įrodymus apie vaistus.

Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras (ECDC) atliko svarbų vaidmenį ES reaguojant į COVID-19 pandemiją. Dabar, įvertinęs valstybių narių nacionalinių prevencijos, parengties ir atsako veiksmų

¹¹ [GLOWACON steigimas. Pasaulinė nuotekų stebėjimo visuomenės sveikatos labui iniciatyva. Europos Komisija \(europa.eu\).](#)

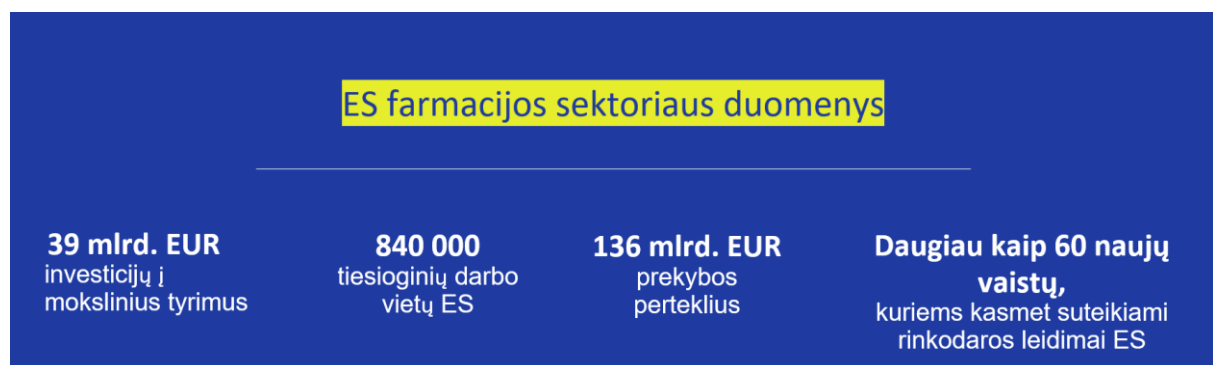
¹² Sąvoka „liga X“ buvo sukurta žinant, kad didelę tarptautinę epidemiją gali sukelti šiuo metu nežinomas žmonių ligas sukeliantis patogenas. Liga X yra įtraukta į PSO prioritetinių patogenų sąrašą (Pasaulio sveikatos organizacijos apibrėžtis).

planų įgyvendinimo padėtį ir jų ryšį su Sąjungos prevencijos, parengties ir atsako veiksmy planu, kaip numatyta Didelių tarpvalstybinio pobūdžio grėsmių sveikatai reglamente, ECDC gali tiek valstybėms narėms, tiek Komisijai teikti rekomendacijas dėl nustatytinų veiksmy ir tarpinių reikšmy. Agentūra stiprina integruotas priežiūros sistemas ir koordinuoja naują ES etaloninių laboratorijų tinklą. ECDC steigia ES sveikatos darbo grupę, kuri papildys Sąjungos civilinės saugos mechanizmą ir bus skirta skubioms sveikatos priežiūros priemonėms įvykus dideliu protrūkiu.

3. Vaistų, medicinos priemonių ir iš žmogaus gautų medžiagų saugumo, prieinamumo ir prieigos prie jų gerinimas

3.1. Galimybė visiems gauti saugiu, įperkamu ir naujoviškų vaistų

Visoje Europoje pacientai ir sveikatos priežiūros sistemos susiduria su nevienodomis galimybėmis gauti vaistų, vaistų stygiu ir net su problema, kad kai kurioms ligoms gydyti vaistų iš viso nėra. Siekdama spręsti šiuos uždavinius, 2020 m. lapkričio mėn. Komisija pateikė naują **ES vaistų strategiją**¹³, o 2023 m. balandžio mėn. pasiūlė svarbiausią per daugiau kaip du dešimtmečius **ES farmacijos taisyklių reformą**.

Siūloma reforma apima pertvarkytą paskatų sistemą, kad įmonės būtų skatinamos siekti visuomenės sveikatos tikslų, t. y. užtikrinti geresnes ir vienodas galimybes gauti vaistų visose 27 valstybėse narėse ir atsižvelgti į nepatenkintus ES pacientų, ypač pažeidžiamiausių asmenų, pavyzdžiui, vaikų, vyresnio amžiaus žmonių ir asmenų su negalia, medicininius poreikius. Todėl reformoje siūlomos kelios priemonės, kuriomis siekiama palengvinti prieigą, ypač mažesnėse valstybėse narėse, kurioms įmonės dažnai neskiria dėmesio dėl mažos, komerciškai nepatrauklios rinkos. Ne mažiau svarbu tai, kad šios tikslingesnės paskatos ir siūlomi platesnio masto supaprastinimai padės Europos farmacijos pramonei išlikti novatoriška ir toliau pirmauti pasaulyje.

Teisėkūros institucijoms priėmus siūlomą reformą, Europos pacientai, ypač gyvenantys mažesnėse šalyse, galės greičiau gauti vaistų. Vaistų kūrėjams EMA teiks didesnę mokslinę ir reglamentavimo paramą, o MVĮ ir pelno nesiekiantiems kūrėjams bus papildomai sudarytos palankesnės sąlygos. Įmonėms bus naudingos paspartintos ir supaprastintos vaistų vertinimo ir leidimų suteikimo procedūros, o skaitmenizacija sumažins joms tenkančią administracinę naštą. Naudojant apribotą bandomąją reglamentavimo aplinką bus remiamos pažangiausių technologijų, įskaitant sveikatos biotechnologijas, inovacijos ir bus užtikrinama, kad teisėkūros sistema būtų pritaikyta ateities

iššūkiams, kartu išlaikant aukščiausius kokybės ir saugos standartus. Sudarant sąlygas generiniams ir panašioms biologiniams vaistams greičiau patekti į rinką ir supaprastinant rinkodaros leidimų išdavimo procedūras, reforma taip pat siekiama suteikti pacientams greitesnę prieigą prie pigesnių, tačiau aukštos kokybės produktų.

Papildydama šias teisėkūros priemones, Europos Komisija remia bendradarbiavimo projektus¹⁴, kuriais siekiama keisti informacija apie kainų nustatymo, mokėjimo ir viešųjų pirkimų politiką, kad būtų padidintas vaistų įperkamumas ir ekonominis efektyvumas bei sveikatos priežiūros sistemos tvarumas. Šiuo metu Komisija vertina pasiūlymus, kuriais siekiama sudaryti sąlygas kelių valstybių narių viešajam finansavimui, kad būtų remiamos proveržio inovacijos farmacijos srityje, įgyvendinant pirmąjį bendriems Europos interesams svarbų sveikatos projektą („Med4Cure“). Šiuo projektu siekiama remti novatoriškų gydymo būdų ir naujų technologijų, pavyzdžiui, iRNR platformų, kūrimą ir pirmąjį jų diegimą pramonėje, siekiant kovoti su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms, retosiomis ligomis ir vėžiu.

3.2. Ypatingos svarbos vaistų ir medicinos priemonių prieinamumo užtikrinimas

Vaistų stygiaus rizika yra didelė sveikatos priežiūros problema tiek ES, tiek visame pasaulyje. Europos sveikatos sąjunga sprendžia šį uždavinį tiek reglamentavimo, tiek pramonės priemonėmis.

Farmacijos reformoje numatytos priemonės, kuriomis siekiama padidinti svarbiausių vaistų tiekimo saugumą, ir EMA suteikiamas svarbesnis vaidmuo koordinuojant vaistų stygiaus mažinimo priemones. 2023 m. spalio mėn.¹⁵ Komisija pasiūlė papildomų trumpojo ir vidutinio laikotarpio priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti sistemingesnius ir labiau suderintus veiksmus vaistų stygiaus problemai spręsti. Be kita ko, 2023 m. gruodžio mėn. buvo paskelbta pirmoji Sąjungos ypatingos svarbos vaistų sąrašo¹⁶, į kurį įtraukta daugiau kaip 200 veikliųjų medžiagų, kurių tiekimo tęstinumas yra prioritetas, versija. Be to, Europos strateginių technologijų platforma (STEP) bus siekiama pritraukti ES lėšų, kad būtų toliau remiamas biotechnologijų ir ypatingos svarbos vaistų kūrimas ir gamyba.

2024 m. balandžio mėn. Komisija įsteigė **Ypatingos svarbos vaistų aljansą**¹⁷, kuris yra bendradarbiavimo platforma, skirta pramoniniam vaistų stygiaus aspektui nagrinėti. Aljansas suburia Europos sveikatos ir pramonės ekosistemos viešuosius ir privačiuosius subjektus ir siūlo rekomendacijas, kaip padidinti tiekimo saugumą ir stiprinti pasaulines ypatingos svarbos vaistų tiekimo grandines. Remdamasis ypatingos svarbos vaistų pažeidžiamumo vertinimu, aljansas ieškos būdų, kaip sumažinti struktūrinę riziką ir padidinti tiekimą skatinant įvairinimą, taip pat prireikus modernizuojant ir didinant gamybos pajėgumus ES lygmeniu. Aljanso darbu taip pat bus remiamasi rengiant galimą teisėkūros iniciatyvą dėl būsimo ES ypatingos svarbos vaistų akto.

¹³ https://health.ec.europa.eu/medicinal-products/pharmaceutical-strategy-europe_lt

¹⁴ Nacionalinių kompetentingų kainodaros ir kompensavimo institucijų ir už sveikatos priežiūrą mokančių viešojo sektoriaus subjektų grupėje.

¹⁵ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/IP_23_5190

¹⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_23_6377

¹⁷ https://health.ec.europa.eu/health-emergency-preparedness-and-response-hera/overview/critical-medicines-alliance_en?prefLang=lt&etrans=lt

2017 m., kilus abejonių dėl saugos, ypač dėl krūtų ir klubų implantų, Medicinos priemonių reglamentu (MPR) ir Diagnostikos *in vitro* medicinos priemonių reglamentu (DIVMPR) buvo sukurta nauja griežtesnė ES teisės aktų sistema, kuria siekiama užtikrinti geresnę visuomenės sveikatos apsaugą ir pacientų saugą. Pagal naujas taisykles duomenų bazė „EUDAMED“ bus palaipsniui diegiama nuo 2025 m. pabaigos ir joje bus pateikiama visos ES masto visų medicinos priemonių rinkoje esančių gaminių gyvavimo ciklo apžvalga, didinant visos sistemos skaidrumą ir rinkos priežiūros institucijų gebėjimą tinkamai stebėti rinką. 2023 ir 2024 m. MPR ir DIVMPR teisiniais pakeitimais pratęsimi pereinamieji laikotarpiai ir užtikrinamas ypatingos svarbos priemonių tiekimo tęstinumas. Be to, Komisija ėmėsi su teisėkūra nesusijusių veiksmų šiam sektoriui remti ir stygiaus rizikai mažinti. Vėliau šiais metais Komisija pradės tikslinį ES medicinos priemonių teisės aktų vertinimą, įskaitant struktūrinį poveikio medicinos priemonių prieinamumui ir medicinos priemonių sistemos inovacijoms ir konkurencingumui ES vertinimą – tai bus pirmasis žingsnis ieškant tvarių sprendimų ateičiai.

3.3. Kova su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms

Atsparumas antimikrobinėms medžiagoms (AAM) yra viena didžiausių mūsų laikų grėsmių sveikatai. Šiuo metu nuo vaistams atsparių infekcijų ES kasmet miršta daugiau kaip 35 000 asmenų, o jei nebus imtasi ryžtingų veiksmų, šis skaičius per vieną kartos amžių dar padidės. AAM daro didžiulį poveikį ekonomikai ir sveikatos priežiūros sistemoms – apskaičiuota, kad dėl jo patiriamos sveikatos priežiūros išlaidos ir našumo sumažėjimas sudaro 1,5 mlrd. EUR per metus.

Kaip pripažįstama ES strateginiame požiūryje į vaistus aplinkoje¹⁸, aplinka yra atsparumo antimikrobinėms medžiagoms šaltinis, kurį reikia geriau pažinti ir imtis su juo susijusių veiksmų, nes keli vaistų (pvz., antibiotikų ar vaistų nuo grybelio) likučiai gali patekti į aplinką žmonėms ir gyvūnams juos vartojant. Siekdama spręsti šias problemas, 2023 m. Komisija rekomendacijoje, kurioje nustatyti tikslai, kuriuos reikia pasiekti iki 2030 m., pasiūlė iki šiol plačiausio užmojo ES kovos su AAM veiksmus, įskaitant tikslą iki 2030 m. 20 proc. sumažinti žmonių suvartojamą antibiotikų kiekį ES, taip ragindama prisiišti didesnius pasaulinius įsipareigojimus dėl AAM.

Farmacijos srities teisės aktų peržiūra apima papildomas ir novatoriškas paskatas farmacijos įmonėms kurti naujas antimikrobines medžiagas.

Naujais bendrais veiksmais ES valstybėms narėms, taip pat Norvegijai, Islandijai ir Ukrainai padedama įgyvendinti rekomenduojamus veiksmus, skiriant 50 mln. EUR finansavimą iš ES lėšų. Komisija remia naujų antibiotikų ir alternatyvių gydymo būdų, skirtų AAM problemai spręsti, mokslinius tyrimus ir plėtrą. Atsižvelgiant į tai, būsima Europos bendros sveikatos koncepcija pagrįsta kovos su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms partnerystė bus itin svarbi¹⁹. Komisija taip pat didina galimybes gauti naujų antimikrobinių medžiagų, įskaitant būsimus bendrus antimikrobinių medžiagų viešuosius pirkimus, ir pradeda bandomąjį paklausos paskatų projektą, kuris bus vykdomas kaip pajamų garantija.

Pasauliniu lygmeniu Komisija suvienija jėgas su PSO, kad atnaujintų prioritetinių bakterinių ir

¹⁸ eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0128

¹⁹ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/european-partnerships-horizon-europe/health_en?prefLang=lt&etras=lt

grybelinių patogenų sąrašą, atliktų antimikrobinių medžiagų ir diagnostikos priemonių tyrimus ir parengtų tikslius produktų profilius. 2024 m. rugsėjo mėn. vyksiantis Jungtinių Tautų aukšto lygio susitikimas AAM klausimais yra svarbi galimybė pasiekti konkrečių rezultatų pasauliniu lygmeniu.

3.4. Saugios ir plačiai prieinamos iš žmogaus gautos medžiagos

Siekdama užtikrinti kuo aukštesnį asmenų, kurie dovanoja arba gauna medžiagas, pvz., kraują, audinius ir ląsteles, apsaugos lygį, 2022 m. liepos mėn. Komisija pasiūlė naujas taisykles. Per artimiausius mėnesius bus oficialiai priimtas naujas reglamentas, kuriuo bus atnaujintos iš žmogaus gautų medžiagų (ŽGM) saugos ir kokybės taisyklės²⁰, siekiant sustiprinti visų pacientų, gydomų transfuzijos, transplantacijos ar pagalbinio apvaisinimo būdu, apsaugą. Juo pagerinama galimybė naudotis saugiais ir patvirtintais gydymo ŽGM būdais ir suteikiama daugiau galimybių pacientams visoje ES gauti jiems reikalingą gydymą, neatsižvelgiant į jų gyvenamąją vietą. Be to, naujomis ŽGM taisyklėmis bus remiamos inovacijos.

IŠGELBĖTOS GYVYBĖS IR PAKEISTI GYVENIMAI (METINIAI DUOMENYS)

4. Atsparios, prieinamos ir įtraukios sveikatos priežiūros sistemos

4.1 Sveikatos priežiūros sistemų atsparumo didinimas

Europos sveikatos priežiūros sistemos turi būti stiprinamos, kad būtų galima spręsti dabartinius ir būsimus uždavinius, be kita ko, susijusius su visuomenės senėjimu, didėjančiu neužkrečiamųjų ligų paplitimu, klimato kaita ir padidėjusia infekcinių ligų rizika. Kad sveikatos priežiūros sistemos būtų atsparios, reikia tvarių investicijų ir kvalifikuotos darbo jėgos, todėl Europos sveikatos sąjunga remia valstybių narių nacionalines pastangas.

Siekdama šio tikslo, 2020 m. gegužės mėn. Komisija pasiūlė **programą „ES – sveikatos labui“**, kurios biudžetas 2021–2027 m. finansavimo laikotarpiui yra 4,7 mlrd. EUR (po DFP laikotarpio vidurio peržiūros) – tai didžiausia kada nors ES lygmens sveikatos politikai skirta suma.

²⁰ [Politinis susitarimas](#) pasiektas 2023 m. gruodžio mėn.

Pagal programą „ES – sveikatos labui“ finansuojamos iniciatyvos, kuriomis siekiama gerinti galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, remti sveikatos priežiūros darbuotojus ir integruoti nacionalines sveikatos priežiūros sistemas, sudarant pagrindą atsparioms, į pacientą orientuotoms sistemoms. Tai taip pat suteikė mums galimybę greitai reaguoti į ekstremaliąsias sveikatos situacijas, pavyzdžiui, COVID-19 pandemiją ir beždžionių raupų protrūkį 2022 m. Ji yra parengta remti veiksmus, susijusius su Europos sveikatos duomenų erdve, ir ja stiprinamos pastangos kovoti su vėžiu ir retosiomis ligomis. Sinergija su ES bendrąja programa „Europos horizontas“ paskatino mokslinius tyrimus ir inovacijas daugelyje skirtingų sveikatos priežiūros sričių. Pavyzdžiui, 2023 m. pradėta įgyvendinti Europos partnerystė dėl sveikatos ir priežiūros sistemų pertvarkos²¹.

Pagal **Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę** valstybės narės savo nacionaliniuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose skyrė 43 mlrd. EUR²² su sveikatos priežiūra susijusioms priemonėms. Tomis priemonėmis, be kita ko, siekiama šalinti infrastruktūros spragas, darbo jėgos trūkumą, tenkinti skaitmenizacijos poreikius ir šalinti pirminės sveikatos priežiūros trūkumus. Per Europos semestrą Komisija valstybėms narėms teikia politikos gaires ir su sveikata susijusias rekomendacijas. Sanglaudos politikos fondai, įskaitant Europos regioninės plėtros fondą ir „Europos socialinį fondą +“, padeda valstybėms narėms didinti savo sveikatos priežiūros sistemų atsparumą, prieinamumą ir veiksmingumą. Įgyvendinant 2020 m. patvirtintas Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvas (CRII ir CRII+) bei Sanglaudai ir Europos teritorijoms skirtą ekonomikos gaivinimo pagalbos iniciatyvą (REACT-EU), ES parama sveikatos priežiūros sistemoms pagal 2014–2020 m. sanglaudos politikos programas buvo padidinta 16,7 mlrd. EUR ir iš viso siekia daugiau kaip 32 mlrd. EUR. 2021–2027 m. sanglaudos politikos fondų programavimo laikotarpiu sveikatos priežiūrai planuojama skirti apie 12,6 mlrd. EUR, iš kurių apie 1,3 mlrd. EUR skiriama sveikatos priežiūros skaitmenizacijai ir e. sveikatai.

Techninės paramos priemone papildomos šios finansavimo iš ES lėšų priemonės, nes valstybių narių prašymu joms teikiamos ekspertinės žinios, kad jos galėtų įgyvendinti reformas, kuriomis siekiama padidinti sveikatos priežiūros sistemų atsparumą, prieinamumą ir įtraukumą.

Kilus pandemijai, pagal Europos laikinos paramos priemonę nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti (SURE) valstybės narės taip pat gavo paramą su sveikata susijusioms priemonėms finansuoti, kuri siekė beveik 5 mlrd. EUR. Iš jų 22 proc. sudarė priemonės, taikytos darbo vietose, siekiant užtikrinti saugų grįžimą į darbą.

Tvirta sveikatos priežiūros darbo jėga yra atsparių sveikatos priežiūros sistemų pagrindas. Tačiau šiuo metu ES labai trūksta sveikatos priežiūros specialistų – tai lemia didelis darbo krūvis ir netinkamos sveikatos ir saugos sąlygos. Be to, sveikatos priežiūros darbuotojai senėja. Siekdama padėti spręsti darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemą, Komisija priėmė veiksmų planą²³, kuriame nustatyti tiksliniai įsipareigojimai padėti gerinti sveikatos priežiūros specialistų darbo sąlygas.

Be to, dėl kintančios sveikatos priežiūros padėties reikia suteikti daugiau mokymo ir tobulėjimo

²¹ <https://www.thcspartnership.eu/>

²² 2024 m. vasario 28 d. duomenys. Duomenys grindžiami Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinės priskyrimo ramsčiams metodika ir atitinka priemones, skirtas politikos sričiai „Sveikatos priežiūra. Atsparumas, tvarumas, tinkamumas, prieinamumas ir kokybė, įskaitant skaitmenizaciją ir infrastruktūrą“.

²³ <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=27472&langId=en>

galimybių sveikatos priežiūros darbuotojams, kad jie galėtų išnaudoti dirbtinio intelekto ir skaitmeninių priemonių potencialą ir spręsti konkrečius uždavinius, pvz., daugiadalykės senyvo amžiaus žmonių priežiūros ir klimato kaitos poveikio sveikatai klausimus. Komisija remia valstybių narių sveikatos priežiūros darbo jėgos planavimą²⁴, sveikatos priežiūros darbuotojų išlaikymą ir Europos sveikatos priežiūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą²⁵. Pagal Įgūdžių paktą Komisija pradėjo sveikatos ekosistemos įgūdžių partnerystę²⁶, taip pat Europos sveikatos pramonės plataus masto įgūdžių partnerystę.

4.2 Neužkrečiamųjų ligų prevencija

Neužkrečiamosios ligos sudaro 80 proc. visų ligų, kuriomis serga ES piliečiai. Tai apima širdies ir kraujagyslių ligas, vėžį, cukrinį diabetą ir neurologines ligas, įskaitant psichikos sveikatos problemas. Šiuo metu daugiau kaip 90 proc. mirčių ES yra susijusios su šiomis ligomis. 2022 m. birželio mėn. Komisija pristatė **ES neužkrečiamųjų ligų iniciatyvą „Sveikesni kartu“**, kuri buvo sukurta kartu su suinteresuotaisiais subjektais ir valstybėmis narėmis siekiant sumažinti pagrindinių neužkrečiamųjų ligų našumą²⁷. Penkios jos kryptys apima širdies ir kraujagyslių ligas, cukrinį diabetą, lėtines kvėpavimo takų ligas, psichikos sveikatos ir neurologinius sutrikimus, taip pat kompleksinius sveikatą lemiančius veiksnius, įskaitant aplinkos, komercinius ir su gyvenimo būdu susijusius rizikos veiksnius. Joje nustatomi prioritetai, geriausia praktika ir sritys, kuriose reikia imtis veiksmų.

Aplinkos tarša ir klimato kaita didina sergamumą visomis neužkrečiamosiomis ligomis. Įgyvendindama iniciatyvas pagal Europos žaliąjį kursą²⁸, visų pirma pagal Nulinės taršos veiksmų planą²⁹, Komisija ėmėsi tolesnių veiksmų, kad spręstų oro, vandens ir dirvožemio taršos problemą. Nepaisant to, kad per pastaruosius kelis dešimtmečius oro kokybė gerokai pagerėjo, oro tarša tebėra didžiausia su aplinka susijusi rizika sveikatai, su kuria siejamas didelis mirtingumas (apskaičiuota, kad Europos Sąjungoje kasmet pirma laiko miršta daugiau kaip 250 000 asmenų) ir sergamumas³⁰. Nulinės taršos veiksmų plane taip pat nustatytas tikslas iki 2030 m. daugiau kaip 55 proc. sumažinti oro taršos poveikį sveikatai (ankstyvų mirčių skaičių) (palyginti su 2005 m.).

2021 m. pagal ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją įsteigtas Europos klimato ir sveikatos stebėjimo centras renka įrodymus ir ekspertines žinias, kuriais galėtų būti vadovaujama formuojant klimato kaitos poveikio sveikatai politiką. 2023 m. lapkričio mėn. vykusioje klimato COP28 Komisija patvirtino pirmąją ES valstybių narių deklaraciją dėl klimato ir sveikatos. Šioje deklaracijoje išdėstyti gyvybiškai svarbūs veiksmai, kuriais siekiama stiprinti sveikatos priežiūros sistemas, skatinti mokslinius tyrimus ir priderinti elgseną, kad būtų sumažinta su klimato kaita susijusi rizika sveikatai.

4.3 Europos kovos su vėžiu planas

2022 m. **vėžys** ES buvo diagnozuotas 2,7 mln. žmonių. Vėžys ilgainiui tiesiogiai paveiks vis daugiau ES

²⁴ [Projektas JA HEROES | Sveikatos priežiūros darbuotojų planavimo projektas.](#)

²⁵ [„BeWell“. Aliansas būsimai strategijai dėl sveikatos sektoriaus darbuotojų skaitmeninių ir žaliųjų įgūdžių parengti \(bewell-project.eu\).](#)

²⁶ https://pact-for-skills.ec.europa.eu/about/industrial-ecosystems-and-partnerships/health_lt

²⁷ https://knowledge4policy.ec.europa.eu/health-promotion-knowledge-gateway/eu-burden-non-communicable-diseases-key-risk-factors_en?etrans=lt

²⁸ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_lt

²⁹ https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-action-plan_lt

³⁰ Žr., pavyzdžiui, <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2022/health-impacts-of-air-pollution>.

piliečių ir darys didelę žalą Europos sveikatos priežiūros sistemoms ir ekonomikai, todėl taps vienu didžiausių šių laikų iššūkių sveikatos srityje. Todėl reikia skubių, konkrečių ir bendrų ES lygmens veiksmų siekiant užkirsti kelią vėžiui ir jį gydyti. Tai holistinis planas, pirmą kartą suvienijantis mokslininkus, pacientus ir tyrėjus.

2021 m. vasario mėn. pandemijos piko metu Komisija pristatė **Europos kovos su vėžiu planą**, kuriuo sustiprinamas jos politinis įsipareigojimas kovoti su vėžiu. 2021 m. rugsėjį pradėta vykdyti ES kovos su vėžiu misija³¹, kurios metu kaupiamos svarbios žinios ir įrodymai, padedantys valstybėms narėms įgyvendinti veiksmingas vėžio kontrolės strategijas. Pradėtas įgyvendinti Europos kovos su vėžiu planas – 4 mlrd. EUR finansavimas skirtas rekordiniam skaičiui projektų, veiksmų ir iniciatyvų, susijusių su keturiais pagrindiniais Kovos su vėžiu plano ramsčiais, visada laikantis principo „svarbiausia – žmonės“: prevencija, ankstyvu aptikimu, vienodomis galimybėmis gauti gydymą ir gyvenimo kokybę. Kartu su visais subjektais ir bendromis nacionalinio ir ES lygmens pastangomis Europos kovos su vėžiu planu sutelkiami dideli ištekliai, koordinuojami veiksmai, mažinamas susiskaidymas ir nelygybė tarp šalių ir užtikrinamas veiksmingesnis ir vienodesnis atsakas į vėžį, daugiausia dėmesio skiriant pacientui.

Prevencija yra veiksmingesnė už bet kokį gydymą. Apskaičiuota, kad maždaug 40 proc. vėžio atvejų ES galima išvengti. Vienas iš Kovos su vėžiu plano tikslų – panaikinti gimdos kaklelio vėžį ir kitus virusų sukeltus vėžinius susirgimus. 2024 m. Komisija pateikė pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos dėl **vėžio, kurio galima išvengti skiepijant**, siekdama padėti ES valstybėms narėms padidinti skiepijimo nuo žmogaus papilomos virusų (ŽPV) ir hepatito B viruso (HBV) mastą.

Kalbant apie prevenciją, žinios įgalina, todėl Komisija siekia atnaujinti ir išplėsti įrodymais pagrįstas **Europos kovos su vėžiu kodekso** rekomendacijas ir kuria mobiliąją vėžio prevencijos programėlę, kad galėtų pateikti aiškią ir prieinamą informaciją apie vėžio rizikos veiksnius.

Tabakas tebėra pagrindinė vėžio, kurio galima išvengti, priežastis. Komisija taip pat atlieka išsamų bendros tabako kontrolės teisinės sistemos vertinimą, kad padėtų valstybėms narėms sukurti kartą be tabako. Komisija taip pat tebėra įsipareigojusi siekti Kovos su vėžiu plane nustatytų užmojų, susijusių su žalingo alkoholio vartojimo, kuris vis dar kelia susirūpinimą ES visuomenės sveikatai, mažinimu. Ankstyvas vėžio aptikimas padidina galimybes jį išgydyti ir išgelbėti gyvybę. 2022 m. pirmą kartą per beveik 20 metų ES pristatė **modernias ir mokliškai pagrįstas vėžio atrankinės patikros gaires**³², kuriomis siekiama pagerinti ankstyvą aptikimą, apimančią vėžio rūšis, kurios kartu sudaro daugiau kaip pusę visų kasmet diagnozuojamų naujų vėžio atvejų. Siekiama užtikrinti, kad iki 2025 m. 90 proc. asmenų, kurie turėtų būti tikrinami dėl krūties, gimdos kaklelio ir kolorektalinio vėžio, būtų pasiūlytos atrankinės patikros ir būtų išplėsta gyventojų vėžio atrankinė patikra, įtraukiant kitus vėžinius susirgimus, pvz., plaučių ir prostatos vėžį.

Darbuotojų apsauga nuo vėžio yra itin svarbi propaguojant profesinę sveikatą ir užtikrinant tvarią darbo jėgą. Kancerogenų poveikis darbo vietoje kelia rimtą pavojų darbuotojų sveikatai ir gali sukelti ilgalaikių sveikatos komplikacijų, įskaitant įvairių formų vėžį. ES šioje srityje padaryta didelė pažanga,

³¹ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/eu-mission-cancer_lt

³² [2022 m. gruodžio 9 d. Tarybos rekomendacija dėl prevencijos stiprinimo taikant ankstyvojo nustatymo priemones „Naujas ES požiūris į vėžio atrankinę patikrą“, kuria pakeičiama Tarybos rekomendacija 2003/878/EB. EUR-Lex \(europa.eu\).](#)

priimant išsamius teisės aktus ir darbo saugos priemones, kuriomis siekiama kuo labiau sumažinti kancerogenų poveikį. Per šią kadenciją, įgyvendindama ES kovos su vėžiu planą, ES toliau nustatinėjo vėžį sukeliančių medžiagų profesinio poveikio ribines vertes.

Siekiant pagerinti galimybes naudotis aukštos kokybės sveikatos priežiūros paslaugomis, iki 2025 m. bus sukurtas pirmasis **ES nacionalinių vėžio centrų tinklas**, kurio tikslas – užtikrinti, kad 90 proc. visų reikalavimus atitinkančių pacientų galėtų naudotis šiais centrais, taip sumažinant skirtumus vėžio priežiūros srityje. Pirmajame **ES su vėžiu susijusios nelygybės duomenų registre** pateikiama labai svarbi informacija apie vėžio tendencijas ir paslaugas, padedanti politikos formuotojams geriau suprasti nelygybę ir su ja kovoti. Be to, plane raginama gerinti vaistų prieinamumą ir vėžio specialistų mokymą. Gyvenimo kokybės srityje 2022 m. vasario mėn. sukurtas **Vėžį įveikusio jaunimo tinklas** siūlo pagalbą jauniems pacientams teikiant tarpusavio paramą, o ES kovos su vėžiu misija pradėjo dialogą su vėžį įveikusiu jaunimu, todėl pagal programas „ES – sveikatos labui“ ir „Europos horizontas“ atsirado papildomų finansavimo galimybių. Su vėžiu susidūrusių asmenų gyvenimo kokybė yra vienas iš plano prioritetų, ir toliau dirbama siekiant panaikinti diskriminaciją, susijusią su galimybe naudotis finansinėmis paslaugomis.

Kovos su vėžiu planu, kuriame nustatytos vėžio prevencijos, atrankinės patikros, diagnostikos, gydymo ir priežiūros po vėžio gairės, sudaromos sąlygos aukšto lygio priežiūrai visose valstybėse narėse ir užkertamas kelias nevienodoms galimybėms gauti kokybišką gydymą, taip panaikinant spragas ir suteikiant vilties visiems vėžiu sergantiems pacientams ir jų šeimoms. Planas įrodo, koks veiksmingas gali būti ES lygmens koordinavimas gerinant ES piliečių sveikatą ir didinant jų gerovę.

4.4 Kova su retosiomis ligomis

Retosios ligos, kuriomis serga 8 proc. ES gyventojų, t. y. 36 milijonai europiečių, yra dar viena svarbi sritis, kurioje būtina bendradarbiauti ES lygmeniu. Yra tūkstančiai retųjų ligų, įskaitant vėžį, tačiau kiekviena liga serga palyginti nedaug pacientų. Dėl to būtina sutelkti duomenis, ekspertines žinias ir išteklius ES lygmeniu, kur bendri veiksmai yra veiksmingiausi.

Europos referencijos centrų tinklai (ERCT) jungia tarpvalstybinius specializuotus sveikatos priežiūros paslaugų teikėjus ir palengvina bendradarbiavimą, mokslinius tyrimus ir gydymo plėtrą. Atsižvelgiant į tai, kad vidutinė retųjų ligų diagnozavimo trukmė yra penkeri metai, 24 ERCT sudarė palankesnes sąlygas virtualioms konsultacijoms dėl daugiau kaip 3 800 pacientų atvejų, taip padėdami keistis ekspertinėmis žiniomis, nustatyti diagnozes, gydymo planus ir pateikti atsakymus pacientams bei jų šeimoms. ERCT parengė daugiau kaip 400 klinikinių gairių, sukūrė pacientų registrus, kuriuose kaupiami duomenys apie daugiau kaip 50 000 pacientų, ir veiksmingai gerina retosiomis ligomis sergančių pacientų priežiūrą visoje Europoje. Šiuo metu dedamos pastangos integruoti ERCT į nacionalines sveikatos priežiūros sistemas, parengiant retosiomis ligomis sergančių pacientų nukreipimo būdus.

Be to, naujaisi pagal programą „Europos horizontas“ finansuojami moksliniai tyrimai parodė, kad svarbių galimybių įveikti daugelį neišaiškintų retųjų ligų atvejų suteikia genomika. Todėl ES toliau investuoja į iniciatyvą „1 + milijonas genomų“, kad būtų pasiekta būtina kritinė duomenų masė, užtikrinant saugią prieigą prie genomikos visame žemyne ir neperduodant itin neskelbtinų duomenų.

4.5 Psichikos sveikatos apsauga

Kilus bet kokiai krizei, dažniausiai labiausiai nukenčia pažeidžiamiausi asmenys. Dar prieš COVID-19 pandemiją psichikos sveikatos problemų turėjo vienas iš šešių gyventojų ES (84 mln. žmonių), o tai, kaip apskaičiuota, kainavo daugiau nei 600 mlrd. EUR (daugiau nei 4 proc. BVP). 2023 m. birželio mėn. pirmą kartą pradėjus įgyvendinti **visapusišką požiūrį į psichikos sveikatą**, pradėtas naujas plataus užmojo ES veikslių šioje srityje etapas. Jis grindžiamas trimis pagrindiniais principais: prevencija, galimybė gauti kokybišką priežiūrą ir gydymą, kova su stigmatizavimu ir reintegracijos galimybėmis, prilyginant psichikos sveikatą fizinei sveikatai, remiant psichikos sveikatą visose politikos srityse – nuo švietimo iki skaitmenizacijos ir miestų planavimo – ir pripažįstant gamtos ir švarios aplinkos teigiamą poveikį tiek psichikos, tiek fizinei sveikatai.

Pagal ES programas suteikiama finansavimo galimybių – 1,23 mlrd. EUR – 20-čiai pavyzdinių iniciatyvų, kuriomis remiamos valstybės narės ir ES suinteresuotieji subjektai. Pavyzdžiui, ES geriausios praktikos pavyzdžių portale pristatoma geriausia ir perspektyvi psichikos sveikatos praktika, kuri gali įkvėpti kitus imtis veikslių. Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūros (EU-OSHA) vykdomos informuotumo didinimo kampanijos padeda spręsti su darbu susijusias psichikos sveikatos problemas. ES taip pat bendradarbiauja su Pasaulio sveikatos organizacija, kad padėtų valstybėms narėms plėtoti į prevenciją orientuotus psichikos sveikatos metodus. Dedant šias pastangas ypatingas dėmesys skiriamas pažeidžiamiausiems asmenims, visų pirma vaikams ir jaunimui. Iniciatyvos apima kartu su UNICEF vykdomą projektą, kuriuo siekiama skatinti visapusišką, į prevenciją orientuotą požiūrį į vaikų sveikatą, bei vaikų ir jaunimo psichikos sveikatos tinklo kūrimą. Viena iš pagrindinių **2022 m., Europos jaunimo metų**, politikos sričių buvo jaunimo asmeninio, socialinio ir profesinio tobulėjimo skatinimas. Be kita ko, ypatingas dėmesys buvo skiriamas psichikos sveikatai. Europos jaunimo metais buvo pradėtos kelios su psichikos sveikata susijusios iniciatyvos, pavyzdžiui, 2022 m. Tarybos rekomendacija dėl **veiksmingų būdų pasiekti gerų mokymosi rezultatų ir Gerovės mokykloje didinimo ekspertų grupė**. Ši ekspertų grupė parengė konkrečias politikos formuotojams ir pedagogams skirtas gaires dėl gerovės ir psichikos sveikatos mokykloje problemų sprendimo, kurios buvo paskelbtos 2024 m. gegužės mėn. ES ir valstybės narės taip pat rengia Europos partnerystę smegenų sveikatos srityje (pagal programą „Europos horizontas“), taip pat apimsiančią psichikos sveikatos mokslinius tyrimus ir sukurs ekosistemą, skirtą mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklai palengvinti ir koordinuoti.

Pagal programą „ES – sveikatos labui“ Komisija finansuoja projektus, kuriais siekiama remti migrantų ir pabėgėlių psichikos sveikatos ir psichosocialinės gerovės didinimą, ypatingą dėmesį skiriant asmenims iš Ukrainos. Pagal programą „ES – sveikatos labui“ skirta daugiau kaip 34 mln. EUR, siekiant padėti iš Ukrainos bėgantiems asmenims, kuriems skubiai reikia paramos dėl psichikos sveikatos ir traumų, be kita ko, įgyvendinant projektą su Tarptautine Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pusedulio draugijų federacija, pagal kurį perkeltiesiems ir nukentėjusiems asmenims iš Ukrainos teikiama psichologinė pirmoji pagalba. Kartu su nevyriausybinėmis organizacijomis taip pat vykdomi papildomi projektai, kuriais siekiama parengti geriausios praktikos pavyzdžius, kaip pagerinti migrantų ir pabėgėlių psichikos sveikatą ir psichologinę gerovę.

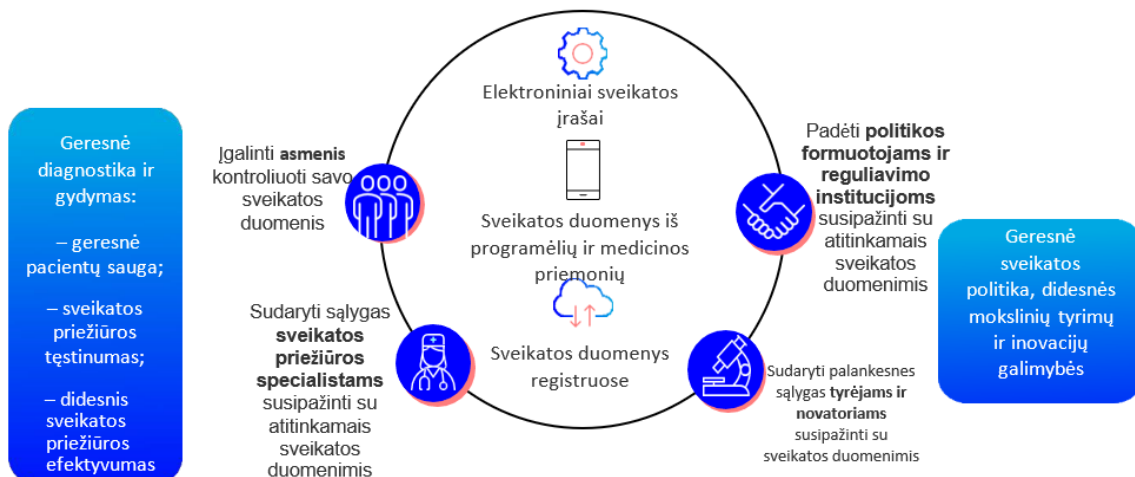
4.6 Skaitmenizacijos galimybių panaudojimas sveikatos srityje

Europos sveikatos duomenų erdvė (ESDE) yra pavyzdinė Europos sveikatos sąjungos iniciatyva ir

padėtį keičiantis požiūris, kuriuo siekiama išnaudoti skaitmenizacijos teikiamas galimybes ir įgalinti pacientus geriau kontroliuoti savo sveikatos duomenis ir jais dalytis. Komisija ją pasiūlė 2022 m. gegužės mėn., teisėkūros institucijos pasiekė politinį susitarimą 2024 m. kovo mėn., o 2024 m. balandžio mėn. ją priėmė Europos Parlamentas. ESDE bus nustatytos aiškios elektroninių sveikatos duomenų naudojimo taisyklės ir sudarytos palankesnės sąlygos geresniam sveikatos priežiūros paslaugų teikimui, moksliniams tyrimams, inovacijoms ir politikos formavimui, visapusiškai laikantis ES duomenų apsaugos standartų.

Pacientai galės nedelsiant, nemokamai ir lengvai gauti savo duomenis elektronine forma ir galės jais dalytis su sveikatos priežiūros specialistais visose valstybėse narėse. Sveikatos priežiūros dokumentais, pavyzdžiui, pacientų duomenų santraukomis, e. receptų laboratoriniais rezultatais, vaizdais, vaizdų ataskaitomis ir pranešimais apie išleidimus iš ligoninės, bus keičiamasi bendru europiniu formatu. Tai pagerins pacientams teikiamas sveikatos priežiūros paslaugas, kad ir kur ES jie būtų. Be to, sumažės bereikalingų ir brangiai kainuojančių, kartais invazinių medicininių procedūrų ir tyrimų pakartojimų.

Be to, ESDE suteiks galimybę naudoti sveikatos duomenis moksliniams tyrimams, inovacijoms, politikos formavimui ir reglamentavimo veiklai, laikantis labai griežtų šių asmens duomenų apsaugos sąlygų. Taip bus skatinami moksliniai tyrimai ir inovacijos, remiamas naujų svarbių gydymo būdų kūrimas, nustatomas vaistų šalutinis poveikis ir padedama stiprinti sveikatos priežiūros sistemas.

ES investuoja į naujoviškas technologijas, įskaitant dirbtinį intelektą, apimančią įvairių rūšių sveikatos duomenis ir jų šaltinius. Šiuo tikslu pasinaudojant Europos sveikatos duomenų erdvėje ir specializuotose duomenų infrastruktūrose (pvz., „1 + milijonas genomų“, Europos vėžio diagnostinio vizualizavimo infrastruktūroje arba „EOSC-Life“) kaupiamais duomenimis, derinant juos su našiąja kompiuterija, bus pagerintas ankstyvas aptikimas, prognozavimas ir prevencija, taip dar labiau patobulinant diagnostiką ir gydymą.

5. Visuotinė sveikata

COVID-19 pandemija parodė, kad mūsų susietame pasaulyje sveikata yra pasaulinės politikos sritis,

turinti aiškų geopolitinį aspektą. Pandemija atkreipė dėmesį į tai, kad skubiai reikia labiau koordinuoto ES požiūrio į visuotinę sveikatą ir glaudesnio pasaulinio bendradarbiavimo reaguojant į tarpusavyje susijusias grėsmes sveikatai, pavyzdžiui, pandemijas, trejopą planetos krizę (klimato kaitą, aplinkos taršą ir biologinės įvairovės nykimą) ir atsparumą antimikrobinėms medžiagoms. Tikėtina, kad šios grėsmės didės, todėl ES ir pasaulis turi būti pasirengę reaguoti.

ES atliko labai svarbų vaidmenį sparčiai kuriant, platinant ir teisingai paskirstant COVID-19 vakciną, terapinius vaistus ir diagnostikos priemones. Maždaug du trečdaliai ES pagamintų vakcinų dozių –

3,1 mlrd. dozių – buvo eksportuotos į kitas pasaulio šalis ir padėjo išgelbėti milijonus gyvybių. ES buvo viena iš Prieigos prie kovos su COVID-19 priemonių spartinimo iniciatyvos (ACT-A) kūrėjų ir aktyvių rėmėjų bei didžiausia COVAX – daugiašalės iniciatyvos, kuria siekiama užtikrinti visuotinę lygiateisę prieigą prie COVID-19 vakcinų, – paramos teikėja. ES yra pasiryžusi toliau laikytis šio požiūrio ir yra įsipareigojusi visame pasaulyje užkirsti kelią grėsmėms sveikatai ir su jomis kovoti, taikydama bendros sveikatos koncepciją.

ES taip pat siekia sumažinti tiekimo grandinės pažeidžiamumą dėl priklausomybės, skatindama įvairinimą. Atsižvelgiant į vaistų sudėtingumą, ES pramonė turi turėti galimybę gauti įvairių pagrindinių žaliavų. Prekybos politika ir partnerystėmis siekiama atverti naujas rinkas ir įvairinti tiekimo šaltinius bei papildyti didesnes pastangas mažinti pernelyg didelę priklausomybę nuo ypatingos svarbos tiekimo grandinių, visapusiškai įgyvendinant lengvatinio prekybos režimo susitarimus, taip pat darbą tarptautiniuose forumuose, pavyzdžiui, G20, G7 ir PPO forumuose.

ES skaitmeninis COVID pažymėjimas tapo pasauliniu tarptautinių kelionių standartu ir buvo plačiausia tarptautiniu lygmeniu veikianti sistema. Šia sistema pasinaudojo 51 ES nepriklausanti šalis ir teritorija keturiuose žemynuose. 2023 m. liepos 1 d. ES skaitmeninio COVID pažymėjimo sistema perdavė PSO, kad ši sukurtų pasaulinę sveikatos dokumentų tikrinimo sistemą, padėsiančią užtikrinti geresnę sveikatą visiems ir apsaugoti piliečius visame pasaulyje nuo grėsmių sveikatai.

ES nuolat dirba daugiašaliu lygmeniu, siekdama formuoti naują pasaulinę sveikatos tvarką, dalyvaudama strategiškiau ir veiksmingiau. Tai apima tvirto pasaulinio valdymo kūrimą, pirmenybės teikimą tarptautinėms partnerystėms ir dialogui daugiašaliu, regioniniu ir dvišaliu lygmenimis, kovą su dezinformacija ir veiksmingesnį finansavimą. ES vis aktyviau dalyvauja daugiašaliuose forumuose, įskaitant G7, G20, JT Generalinę Asamblėją ir PSO, o pagal Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonę „Globali Europa“ yra viena pagrindinių pasaulinių fondų (pvz., Pandemijų fondo, GAVI, Pasaulinio fondo) paramos teikėjų.

Dabartinėmis geopolitinėmis aplinkybėmis, kai Rusija tęsia agresijos karą prieš Ukrainą, o Gazos ruože vyksta konfliktas, ES remia pacientų medicininį evakavimą (MEDEVAC). Nuo Rusijos karo prieš Ukrainą pradžios pagal Sąjungos civilinės saugos mechanizmą (SCSM) įvykdyta daugiau kaip 3 100 medicininio evakavimo operacijų. Komisija glaudžiai bendradarbiavo su PSO, visų pirma Lenkijoje steigiant ES MEDEVAC centrą Ukrainai remti ir siunčiant valstybių narių medicinos ekspertus padėti vykdyti PSO operacijas Gazos ruože.

ES atlieka vadovaujamą vaidmenį derybose dėl susitarimo dėl pandemijų, kuriuo siekiama sugriežtinti tarptautines pasirengimo pandemijoms ir reagavimo į jas taisykles.

2022 m. lapkričio mėn. Komisija paskelbė naują **ES visuotinės sveikatos strategiją**, kuria siekiama užtikrinti nuoseklų, veiksmingą ir tikslingą požiūrį visame pasaulyje³³. Visų pirma strategijoje nurodomas ES pasiryžimas dar kartą patvirtinti savo atsakomybę ir lyderystę visuotinės sveikatos srityje, grindžiamą tokiomis pagrindinėmis vertybėmis kaip solidarumas, teisingumas ir pagarba žmogaus teisėms. Joje visuotinė sveikata laikoma esminiu ES išorės politikos ramsčiu, atspindinčiu Europos sveikatos sąjungos išorės aspektą, ir vienu pagrindinių strategijos „Global Gateway“ elementų, kuriuo remiantis kuriama lygiavertė partnerystė su šalimis partnerėmis, grindžiama bendra atsakomybe. Pagal strategiją „Global Gateway“ ES ir valstybės narės padeda kovoti su nelygybe, gerinti sveikatos saugumą ir didinti sveikatos priežiūros sistemų atsparumą visame pasaulyje, bendradarbiauja su pasauliniais partneriais, kad visame pasaulyje užtikrintų vienodas galimybes naudotis diagnostikos priemonėmis, vakcinomis ir gydymo būdais, pasirengimą pandemijoms, prevenciją ir ankstyvą ekstremaliųjų sveikatos situacijų nustatymą. Europos komandos iniciatyva dėl vakcinų, vaistų ir sveikatos technologijų gamybos ir prieigos prie jų Afrikoje (MAV+) sutelkė daugiau kaip 1,3 mlrd. EUR finansavimą iš ES, valstybių narių ir Europos finansų institucijų, kad būtų įgyvendinti veiksmai pagal 89 projektus žemyno, regionų ir vietos lygmenimis. Pavyzdžiui, Ruandoje pagal strategiją „Global Gateway“ teikiama daugiau kaip 103 mln. EUR parama vakcinų, vaistų ir sveikatos technologijų gamybai ir prieigai prie jų, įskaitant vietos vakcinų gamyklą, kurioje naudojama iRNR technologija. ES taip pat siekia glaudžiau bendradarbiauti vakcinų, vaistų ir sveikatos technologijų gamybos srityje ir stiprinti sveikatos priežiūros sistemas pagal ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono (LAK) partnerystę sveikatos srityje. Visuotinės sveikatos stiprinimas yra investicija į visuotinį sveikatos saugumą, darnaus vystymosi tikslus ir visų asmenų sveikatos apsaugą, kad ir kur jie būtų.

6. Ateities perspektyvos

Apskritai pažymėtina, kad dėl Komisijos ir valstybių narių bendradarbiavimo ES padėtis sveikatos srityje yra kur kas geresnė nei prieš penkerius metus. Tačiau negalime atsipalaiduoti. Dar reikia daug nuveikti siekiant pagerinti mūsų sveikatos politiką. Todėl sveikata turi išlikti politiniu prioritetu.

Ir toliau kils naujų grėsmių, o ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas AAM, klimato kaitos sukeltoms grėsmėms sveikatai ir ChBRB grėsmėms. Norint ir toliau stiprinti mūsų sveikatos saugumą, būtina bendradarbiauti įvairiais lygmenimis – Europos, nacionaliniu, regioniniu ir pasauliniu.

ES susiduria ne tik su ligų protrūkiiais, bet ir su daugybe sveikatos srities iššūkių. Dėl vaistų stygiaus visoje Europoje trikdomas lėtinių ligų, pavyzdžiui, vėžio ir cukrinio diabeto, gydymas. Siekiant pagerinti prieigą prie vaistų ir jų prieinamumą, bus labai svarbu priimti siūlomą ES farmacijos srities teisės aktų reformą, kartu vykdant kitus veiksmus, kuriais sprendžiama ypatingos svarbos vaistų stygiaus problema, pavyzdžiui, Europos vaistų agentūros ir Ypatingos svarbos vaistų aljanso atliekamą darbą. Siekiant padėti valstybėms narėms gauti vaistų nuo retųjų ligų ir retųjų vaistų, būtų galima išsamiau išnagrinėti tokias priemones kaip bendri viešieji pirkimai.

Be to, Europai būtų naudingi sustiprinti medicininiai moksliniai tyrimai ir biotechnologijų bei biogamybos skatinimas pagal neseniai paskelbtą komunikatą „Ateitį kuriame su gamta.“

³³ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_22_7153

Biotechnologijų ir biogamybos skatinimas Europos Sąjungoje³⁴. Dėl lėto naujų vaistų, diagnostikos priemonių ir gydymo būdų kūrimo žmonės tampa neatsparūs būsims ligoms, taip pat yra sunkiau suvaldyti esamas ligas. AAM yra puikus to pavyzdys. Labai svarbu investuoti į naujų antimikrobinių medžiagų, antimikrobinių medžiagų alternatyvų ir greitos diagnostikos mokslinius tyrimus, kartu stebint atsparių bakterijų plitimą ir nustatant naujas grėsmes. Tam reikia glaudaus bendradarbiavimo įvairiuose sektoriuose, laikantis bendros sveikatos koncepcijos, skatinant mokslinius tyrimus ir toliau skatinant apdairų ir atsakingą antibiotikų naudojimą. Siekdami paspartinti antimikrobinių medžiagų ir medicininių atsako priemonių, skirtų būsims pandemijoms, mokslinius tyrimus ir plėtrą, kartu su valstybėmis narėmis turėtume toliau dirbti, kad klinikiniai tyrimai ES taptų patrauklūs, efektyvūs ir greiti. Reikėtų toliau stiprinti visos Europos klinikinius tyrimus.

Be to, atsižvelgiant į COVID-19 pandemijos metu įgytą patirtį ir į būsimus iššūkius, reikėtų ir toliau stiprinti sveikatos priežiūros sistemas, kurių pagrindas – atsparūs ir tinkamai parengti sveikatos priežiūros darbuotojai. Komisija ir toliau remia nacionalinių sveikatos priežiūros sistemų reformą, teikdama konsultacijas ir finansavimą iš ES fondų.

Europos visuomenė senėja ir tai turi pasekmių sveikatos politikai, įskaitant sveiką ilgaamžiškumą, neužkrečiamąsias ligas, taip pat ir neurodegeneracines ligas. Todėl reikia išsiaiškinti, kaip spręsti ilgaamžiškumo klausimą, kad mūsų visuomenė, net ir senėdama, išliktų sveika. Norint rasti veiksmingą gydymą ir galiausiai išgydyti tokias alinančias ligas kaip Alzheimerio ir Parkinsono ligos, reikia didelių investicijų į mokslinius tyrimus ir tarptautinio bendradarbiavimo. Sveikatos priežiūros ateitis taip pat priklausys nuo individualiems poreikiams pritaikytų medicinos metodų. Genomikos ir duomenų technologijų, pavyzdžiui, dirbtinio intelekto, pažanga gali padėti pritaikyti gydymo būdus, padidinti jų veiksmingumą ir sumažinti šalutinį poveikį.

Neužkrečiamosios ligos tebėra vienas iš svarbiausių prioritetų. ES įrodė savo įsipareigojimą kovoti su neužkrečiamosiomis ligomis, daugiausia dėmesio skirdama prevencijai per visą žmogaus gyvenimą, sveikos gyvensenos skatinimui ir politikos koordinavimui visuose sektoriuose, naudodamasi Europos kovos su vėžiu plano pavyzdžiu ir stiprindama esamas iniciatyvas, pavyzdžiui, iniciatyvą „Sveikesni kartu“, kad būtų sprendžiamos tokios pagrindinės problemos kaip širdies ir kraujagyslių ligos. Įgyvendindama 2023 m. komunikatą dėl psichikos sveikatos, Komisija toliau teiks pirmenybę pažeidžiamiausioms mūsų visuomenės grupėms, daugiausia dėmesio skirdama vaikams ir jaunimui. Europos sveikatos sąjunga jau rengiasi šioms iššūkiams. ESDE gali iš esmės pakeisti sveikatos priežiūrą ES, kuo labiau išnaudojant didžiulį skaitmeninės sveikatos potencialą. Pagal dabartinę daugiametę finansinę programą, kuri galios iki 2027 m., toliau bus teikiama finansinė ir techninė parama valstybėms narėms ir suinteresuotiesiems subjektams šioje srityje, be kita ko, pagal programą „ES – sveikatos labui“ ir Skaitmeninės Europos programą. Taip pat būtina išnagrinėti, kaip integruoti dirbtinį intelektą į sveikatos priežiūrą ir skaitmeninę sveikatos priežiūros specialistų kvalifikacijos kėlimą, kad būtų padidintas efektyvumas, prieinamumas ir tvarumas.

Dideli pavojai sveikatai – nuo didėjančių pandemijos ar epidemijos grėsmių iki klimato kaitos ir neužkrečiamųjų ligų poveikio sveikatai – yra tarpusavyje susiję ir skatinami trejopos planetos krizės. Kad Europos sveikatos sąjunga būtų stipri, novatoriška ir įtrauki, reikia bendradarbiauti visais lygmenimis, laikantis bendros sveikatos koncepcijos.

³⁴ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_24_1570

Be to, siekiant pasirengti didesnei sąjungai, artimiausiais metais reikės užtikrinti, kad būsima išsiplėtusi ES būtų atspari sveikatos iššūkiams ir kad visuomenės sveikatos politika būtų gerai koordinuojama tarp valstybių narių ir su stojimo procese dalyvaujančiomis šalimis.

7. Išvada

COVID-19 pandemija buvo pasaulinė sveikatos krizė, sujaukusi įprastą mūsų pasaulio tvarką. Ji tapo iššūkiu mūsų visuomenei, ekonomikai ir mūsų europietiškam gyvenimo būdui. Ji taip pat išryškino silpnąsias mūsų sveikatos priežiūros sistemų vietas ir suteikė mums svarbios patirties. COVID-19 pandemijos metu ir po jos taikyti novatoriški darbo metodai įrodo, kad ES gali veikti tvirtai ir vieningai, kūrybiškai taikydama taisykles savo piliečių labui. Didžiausia išmokta pamoka taip pat buvo labai akivaizdi – esame stipresni ir atsparesni, kai Komisija ir visos ES valstybės narės solidariai bendradarbiauja ir kai kartu su panašiai mąstančiais tarptautiniais partneriais sutelkiame savo stipriąsias puses, kad galėtume geriau užtikrinti pasaulinį atsaką.

Šios kadencijos metu Komisija ir valstybės narės suvienijo jėgas, kad būtų visapusiškai reaguojama į didžiausią per šimtmetį kilusią grėsmę sveikatai. Be to, jos ėmėsi precedento neturinčių veiksmų, siekdamos daugiau nei vien tik įveikti pandemiją. Remdamasi krizės metu pademonstruotu solidarumu ir ryžtu, ES sukūrė stiprią ir atsparią Europos sveikatos sąjungą visiems savo piliečiams. Europos sveikatos sąjunga siekiama užtikrinti, kad visos valstybės narės būtų geriau pasirengusios būsimoems sveikatos krizėms ir kartu į jas reaguotų. Ja taip pat siekiama skatinti Europos inovacijas ir konkurencingumą sveikatos priežiūros sektoriuje, kad pacientų poreikius būtų galima patenkinti naudojantis visų reikiamų subjektų parama. Užtikrinant optimalias sveikatos priežiūros paslaugas solidarumas ir bendradarbiavimas yra neatsiejami nuo atsparumo, vilties, saugumo ir piliečių lūkesčių tenkinimo visose teritorijose, įskaitant kaimo vietas ir atokias vietas. Tai – Europos sveikatos sąjunga, atitinkanti piliečių poreikius ir užtikrinanti, kad vienodos galimybės naudotis paslaugomis ir priežiūra būtų Europos Sąjungos pagrindas.

Artimiausiais metais Europos sveikatos sąjunga toliau vystysis ir augs, kad toliau skatintų žmonių sveikatingumą ir gerovę visoje ES ir už jos ribų.

Nuo 2019 m. pasaulis negrįžtamai pasikeitė. Jis ir toliau keisis. Dėl tvirtos Europos sveikatos sąjungos ES dabar yra geriau pasirengusi tam, kaip ateitis paveiks mūsų piliečių sveikatą.